

הוראה מתקנת בקריאה

כחצי מיליון איש בישראל סובלים מלקות קריאה כזו או אחרת. מושג הקריאה מקבל משנה חשיבות בקרב הציבור החרדי ולכן העוסקים בהוראה מתקנת נדרשים לטפל לא רק בתופעה עצמה, אלא גם בסטיגמות הנלוות אליה

בעידן בו אנו חיים קריאה רהוטה ושוטפת אינה מותרות של העולם האקדמי, אלא צורך הכרחי בכל תחומי החיים ובכל המקצועות. קריאה היא מיומנות כל כך בסיסית, עד שאי ידיעתה גורם לבושה עצומה בקרב אלו הסובלים מלקויות למידה והם אינם חולקים את המידע אפילו עם יקיריהם והקרובים להם מתוך חשש שיזכו ליחס של בוז וזלזול. על פי נתוני האו"ם, רמת האנאלפביתיות בישראל נעה סביב הארבעה אחוזים, כך שיש לשער כי אחוז הסובלים מבעיות קריאה יותר קלות גבוה יותר. חשבון פשוט מורה כי כחצי מיליון איש בישראל סובלים מבעיית קריאה כזו או אחרת, רבים מהם מהמגזר הערבי, בו הוראה מתקנת היא פחות נפוצה. בקרב ילדים, בעיות הקריאה הן דבר מקובל יותר, ולרוב הן אף מהוות שלב בתהליך הלמידה.

מושג הקריאה מקבל משנה חשיבות בקרב הציבור החרדי, היות שהוא חלק בלתי נפרד מאורח החיים היומיומי ונדרש לשם קריאת התורה, קריאת מגילה קריאת שמע, ולהלכות כגון: תרגום, קריאת זוהר וכדומה. המאפיין של קריאה מסוג זה הוא שלעיתים הטקסט אינו מובן כלל, או מובן רק בחלקו, או שלעיתים הוא בשפה הארמית. הקורא צריך לקרוא בדיוק מרבי מילים שאינו מכיר ולא מבין, מה שהופך את פעולת הקריאה למשימה קשה עד בלתי אפשרית.

הוראה מתקנת ותהליכי אינטראקציה

ההוראה המתקנת בקריאה מתמקדת בקידום ילדים שאינם מצליחים לעמוד בקצב ההתקדמות של הכיתה. אולם ידועים מקרים רבים של מבוגרים, שאינם אנאלפביתים, הפונים גם הם לעזרה. מכאן, שהעוסקים בהוראה מתקנת בקריאה נדרשים לטפל לא רק בתופעה עצמה, אלא גם – ואולי בעיקר – בסטיגמות הנלוות אליה.

פעמים רבות נלווים לבעיות הקריאה קשיים רגשיים, מה שנראה לעין הלא מנוסה כעצלות, אלא שגם היא וגם הקשיים הרגשיים הנלווים אליה הם תוצאה של לקות הלמידה, ולא הסיבה לה. באמצעות הוראה מתקנת ניתן להפריד את הקשיים הרגשיים מלקות הלמידה ולהתגבר על המחסום האורייני.

על העוסקים בהוראה מתקנת מוטלת החובה להיות קשובים וערניים על מנת שיוכלו להתאים את הטיפול הנכון לכל מטופל באופן אישי. בין הנתונים אשר אמורים להילקח בחשבון ניתן למנות את :

מאפייני הקורא - הוראה מתקנת צריכה לאמוד את יכולותיו הקוגניטיביות של המטופל, לאמוד את הבנתו הפונולוגית, ואת יכולותיו להפעיל מניפולציות שונות על ידע קודם שצבר.

מטרת הקריאה - הוראה מתקנת צריכה לרכז את תשומת הלב של המטופל למטרות הקריאה, בין אם זה למען רכישת ידע חדש, למטרות פנאי או לרכישת כלים וידע מעשי דוגמת בישול.

סוגי קריאה - על העוסק בהוראה מתקנת להנחות את המטופל בסוגי קריאה שונים. לא תמיד ברשות האדם זמן פנוי לקרוא טקסטים באופן מעמיק, ולכן עליו לדעת גם לסרוק, לקרוא ברפרוף, ולדעת להבדיל בין כתיבה אמנותית, לבין כתיבה עיתונאית וכתיבה אנציקלופדית.

אסטרטגיות למידה - על העוסק בהוראה מתקנת ליצור עבור המטופל אסטרטגיות למידה על מנת שיוכל להתמודד באופן יעיל עם טקסט לא מוכר ולאבחן מה עליו לעשות כאשר הוא נתקל בקשיים.

הוראה מתקנת - שיטות ומודלים

את התחום רחב היריעה של ההוראה המתקנת בקריאה ניתן לחלק למספר מודלים המשמשים להנחלת תהליכי קריאה. בכלל אלו ניתן למנות את:

Bottom up: מאותיות למילים ומשפטים - מודל זה, שהוא הנפוץ ביותר שם דגש על הבחנות פונטיות ומקנה תחילה את אבני היסוד בקריאה: דהיינו את האותיות עצמן. לאחר מכן נבנית המילה, בשלב שאחריה המשפט ולבסוף הטקסט כולו. זוהי שיטה המתאימה את עצמה לקצב התקדמותו של התלמיד ויתרונה הגדול נעוץ בהיותה מדורגת, שזהו אחד מעקרונות הטיפול של ההוראה המתקנת.

Top down: פנייה לעולם התוכן הפנימי - זהו מודל פחות נפוץ והוא כמעט ואינו משמש בעבודת ילדים. מודל זה נועד לגייס את עולם התוכן הפנימי של האדם, ולאפשר לו להבין את המשפט מתוך הקשרים בין המילים אותן הוא מצליח לקרוא. שיטה זו פחות מדורגת ומתאימה בעיקר למבוגרים שעולם התוכן שלהם תואם יותר את המשימה. כך, למשל, כאשר מטופל מתבק לקרוא את המשפט: "אסור לי לשתות חלב מפני שאני אלרגי", אך איננו מצליח לקרוא את המילה 'אלרגי', ישנה סבירות גדולה יותר שישלים אותה בראשו ואחר מכן יצליח לשנן אותה בהקשר הנכון.

Interactive eclectic: פיתוח יכולות פענוח והבנת משמעות - זוהי שיטה שלעיתים לא מצייתת לכללים המתודולוגיים של הוראה מתקנת, מפני שהיא דוגלת בשילובן של שתי השיטות המצויינות לעיל. מה שיוצר לפעמים חוסר עקביות, דבר שאינו מתאים לדרכיה של הוראה מתקנת. מודל זה דוגל בפיתוח יכולות פענוח והבנת משמעות תוך קיום יחסי גומלין ביניהם.

